

Лекція: Розширене відтворення і нагромадження в аграрних підприємствах.

1. Суть, особливості і показники розширеного відтворення.
 2. Валова продукція і її складові.
 3. Особливості формування ринків основних видів сільськогосподарської продукції.
- Михайлов С. І. Економіка аграрного підприємства с. 258-274, Рижмань Д. І. Економіка підприємства с. 208-212.*

Відтворення в сільському господарстві – це постійне повторення і безперервне відновлення процесу с. г. виробництва. Відтворення буває розширене, просте і звужене.

Розширене відтворення у сільському господарстві – це систематичне збільшення виробництва с. г. продукції, що дає змогу не тільки забезпечити досягнутий рівень розвитку суспільства, а й виробляти додаткові засоби виробництва і предмети споживання. Воно може відбуватися у двох формах – екстенсивній та інтенсивній.

Просте відтворення означає повторення процесу виробництва у тому самому обсязі. У с. г. підприємствах воно характерне для розвитку додаткових галузей.

Звужене відтворення характеризується зменшенням виробництва окремих видів продукції чи розвитку окремих галузей.

Метою розширеного відтворення в народному господарстві є забезпечення сталого зростання і вдосконалення структури суспільного виробництва, швидкий розвиток галузей, які визначають науково-технічний прогрес, збільшення виробництва с. г. продукції промислових товарів народного споживання.

Головним засобом виробництва в сільському господарстві є земля, яка просторово обмежена і штучно не відтворюється.

Процес відтворення в сільському господарстві відбувається за схемою: земля – рослина (тварина) – техніка – людина.

Розширене відтворення в сільському господарстві передбачає постійне відновлення, вдосконалення і нагромадження факторів виробництва для підтримки його безперервності і розвитку.

Для характеристики розширеного відтворення насамперед використовують показники, які відображають збільшення виробництва валового продукту сільського господарства. У галузях рослинництва і тваринництва масштаби розширеного відтворення характеризують підвищенням урожайності с. г. культур та продуктивності худоби і птиці, а також зростанням обсягів виробництва окремих видів продукції в натуральному виразі: зерно, цукрові буряки, молоко, м'ясо тощо.

До вартісних показників належать збільшення вартості валової і товарної продукції сільського господарства, зростання валового, чистого доходу і прибутку сільськогосподарських підприємств. Результативні показники

розширеного відтворення можуть виражатися, зокрема, з розрахунку на 1 га с. г. угідь.

Показники розширеного відтворення виробничих фондів сільського господарства – це зростання суми основних виробничих фондів сільськогосподарського призначення та запасів, а також підвищення фондозабезпеченості підприємств і фондоозброєності праці аграрних працівників.

Розширене відтворення в сільському господарстві характеризують також натуральні показники – підвищення рівня енергоозброєності праці і енергозабезпеченості господарств, розширення площ меліорованих земель, посіви с. г. культур та багаторічних насаджень, зростання кількості органічних та мінеральних добрив, які вносять на 1 га ріллі, збільшення поголів'я худоби і птиці та зміцнення кормової бази тваринництва.

Розширене відтворення трудових ресурсів характеризується збільшенням чисельності кваліфікованих працівників, механізаторів і спеціалістів с. г. виробництва, а також витрат на підготовку кадрів та підвищення їх кваліфікації. При цьому важливими показниками процесу відтворення трудових ресурсів є збільшення оплати праці і суспільних фондів споживання як основи підвищення матеріального і культурного рівня життя аграрних працівників.

Внаслідок розширеного відтворення збільшується виробництво валової продукції сільського господарства, яка включає всі створені протягом року матеріальні блага і є частиною сукупного суспільного продукту України.

В обсяг *валової продукції рослинництва* включають урожай всіх сільськогосподарських культур і природних кормових угідь, а також вартість незавершеного виробництва у розмірі його різниці на кінець і початок року.

До *валової продукції тваринництва* належать вироблені молоко, вовна, яйця, мед, приплід і приріст тварин і птиці, пух, перо.

До *валової продукції підсобних підприємств і промислів* включають приріст вартості продукції власного виробництва, що вийшли з переробки (борошна, круп, олій, продуктів забою тварин і птиці тощо), та вироби цих підприємств (інвентар, транспортні засоби, будівельні матеріали тощо).

Відтворення відбувається в натурально-речовій і вартісній формах, а валовий продукт галузі становить сукупність засобів виробництва і предметів споживання.

Товарна продукція сільського господарства є частиною валової продукції, яка вибуває з підприємства. Реалізацію продукції за межі господарства відносять до поза господарського, а в межах господарства – до внутрігосподарського товарообігу.

Валовий дохід – економічна категорія, в якій відображаються кінцеві результати виробництва, зумовлені єдністю затрат живої та уречевленої праці. Розміри валового доходу можна збільшити на основі розширення виробництва валової продукції і зменшення матеріальних витрат шляхом раціонального використання виробничих фондів, підвищення продуктивності праці та інтенсифікації сільського господарства.

Валовий дохід сільського господарства створюється живою працею і матеріалізується у новоствореній вартості. Тому величина валового доходу

залежить від чисельності працівників с. г. підприємств і рівня продуктивності їх праці.

Збільшення валового доходу безпосередньо впливає на поліпшення матеріального добробуту працівників села і темпи розширеного відтворення в с. г. виробництві. Валовий дохід складається з двох частин: необхідного продукту, який формує фонд оплати праці трудівників, і додаткового продукту, або чистого доходу.

Ринок щодо забезпечення населення продовольством належить до найскладніших ринкових систем. Суб'єктами ринку продовольства є всі категорії с. г. підприємств, підприємств харчової галузі, заготівельні організації, комерційні структури, оптова і роздрібна торгівля.

Характерна риса сучасного *ринку зерна* – обмеженість як попиту, так і пропозиції. Кінцевий результат (прибуток) насамперед залежить від обсягу реалізованої продукції, її структури та собівартості.

Цукрово-бурякове виробництво України повинно розвиватись як експортно орієнтована сфера і поряд з ринковим трансформуванням організаційно-виробничої структури АПК та відносинами власності бути складовою стратегії економічного розвитку держави. Для цього підприємствам необхідно запроваджувати спеціалізовані сівозміни, застосовувати інтенсивні технології вирощування цукрових буряків тощо.

Україна має достатні умови для насичення внутрішнього продовольчого ринку продукцією оліє продуктового під комплексу та її експорту в економічно-доцільних для товаровиробників і держави параметрах. Для підвищення ефективності каналів реалізації насіння соняшнику основними шляхами підприємств мають бути орієнтація на найефективніші канали збуту на основі аналізу маркетингової інформації ринків, активізації участі в біржовій торгівлі.

Товарний ринок молока і молокопродуктів має специфічні особливості, пов'язані з їх властивістю, - мало транспортабельністю і не придатністю до тривалого зберігання. Тому має бути створений стабільний ринок збуту для виробництва протягом року, гарантоване надходження молочної сировини на молокопереробні підприємства і відповідно безперебійне забезпечення населення продуктами щоденного попиту. При цьому всі ланки технологічного ланцюга: «виробництво – заготівля – переробка – реалізація продукції» повинні функціонувати скоординовано і ритмічно.